

COVID-19'un Ekonomik Etkileri

Prof. Dr. Selva Demiralp

7 Temmuz 2020

Türkiye'nin COVID-19 Mücadelesi

- İlk hastanın 11 Mart'ta görülmesini takiben izolasyon ve karantina önlemleri gecikmeden devreye girdi
- Tedbirler kademeli olarak arttı
- 18 Nisan itibariyle büyük şehirlere giriş çıkışlar yasaklanırken nüfusun yaklaşık yüzde 40'ı tam karantina altına girdi
- Haziran itibariyle önlemler gevşemeye başladı

Türkiye'nin COVID-19 Mücadelesi

- Vaka sayısında zirve 14 Nisan'da görüldü
- Araştırma sonuçlarımıza göre:
  - Kısmi karantina durumunda zirve yaklaşık 200 gün sonra görülüyor
  - Tam karantina durumunda zirve kısıtlamalardan hemen sonra görülüyor
- Türkiye'nin ilk fazdaki mücadelesi kısmi karantina önlemlerinden daha iyi bir performansa işaret ediyor

Başarının sebepleri

- Kısıtlamaların erken devreye sokulması
- Sağlık sektörünün güçlü altyapısı ve sağlık çalışanlarının üstün performansı
- Bilim komitesinin etkili çalışması
  - Daha sıkı tedbirlerin tavsiye edilmesi ve bu tavsiyelerin medya ve toplum tarafından destek görmesi
- Huzurevlerinin yaygın olmaması
- Genç nüfus
- Cezai yaptırımını olan kuralların fazla sorgulanmadan uygulanması

Yolun bundan sonrası

- Önümüzdeki en büyük risk, izolasyon önlemlerinin azalması ile birlikte vaka sayılarının tekrar artmasının yarattığı ikinci dalga riski
- İkinci bir dalganın ekonomik maliyeti çok yüksek.
  - Vaka sayısındaki artışa paralel olarak tüketici güveni zayıf kalıyor.
- İkinci dalga hasarı kalıcı hale getirebilir
- İhracat gelirlerinin ötelenmesi döviz ihtiyacını artırır

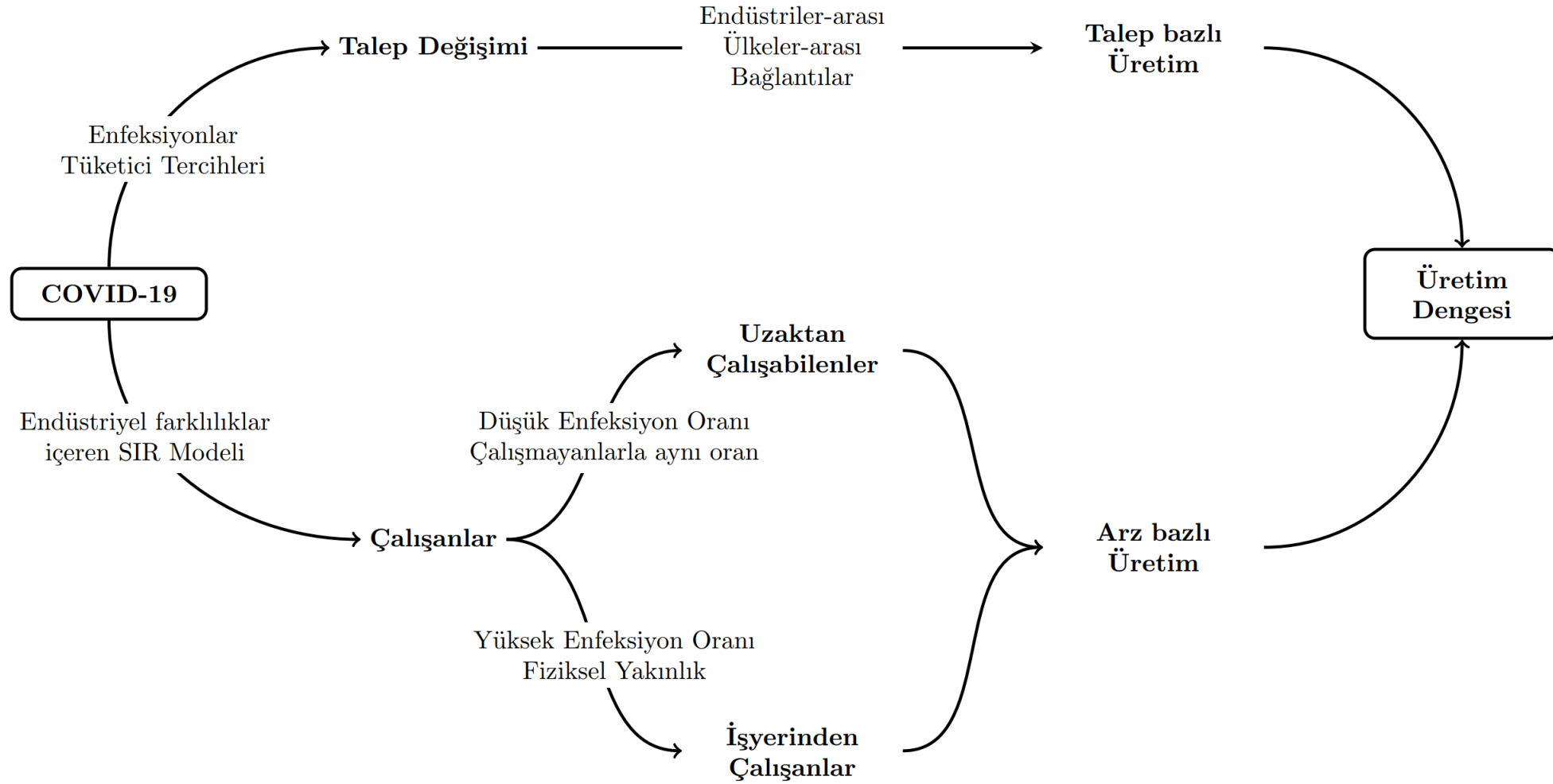

COVID-19'un ekonomik maliyeti

- Çakmaklı, Demiralp, Kalemlı-Özcan, Yeşiltaş, Yıldırım (2020)
- Bu çalışmada COVID-19 salgınının Türkiye ekonomisini nasıl etkilediğini tespit edip politika önerileri geliştiriyoruz
- Bu amaçla önce krizin ekonomik maliyetini hesaplayıp (SIR modeli ile) sonra finansman kaynaklarını tartışıyoruz
- Ekonomi üzerindeki hasarı tespit edebilmek için öncelikle salgının ne hızda yayılacağını tespit edip daha sonra bunun arz ve talep üzerindeki etkilerini ölçüyoruz
  - **Arz üzerindeki etki:** Çalışanların hastalanması sonucunda arzda azalma
  - **Talep üzerindeki etki:** Salgının yayılması sonucu tüketim davranışındaki değişiklik

Genel Çerçeve

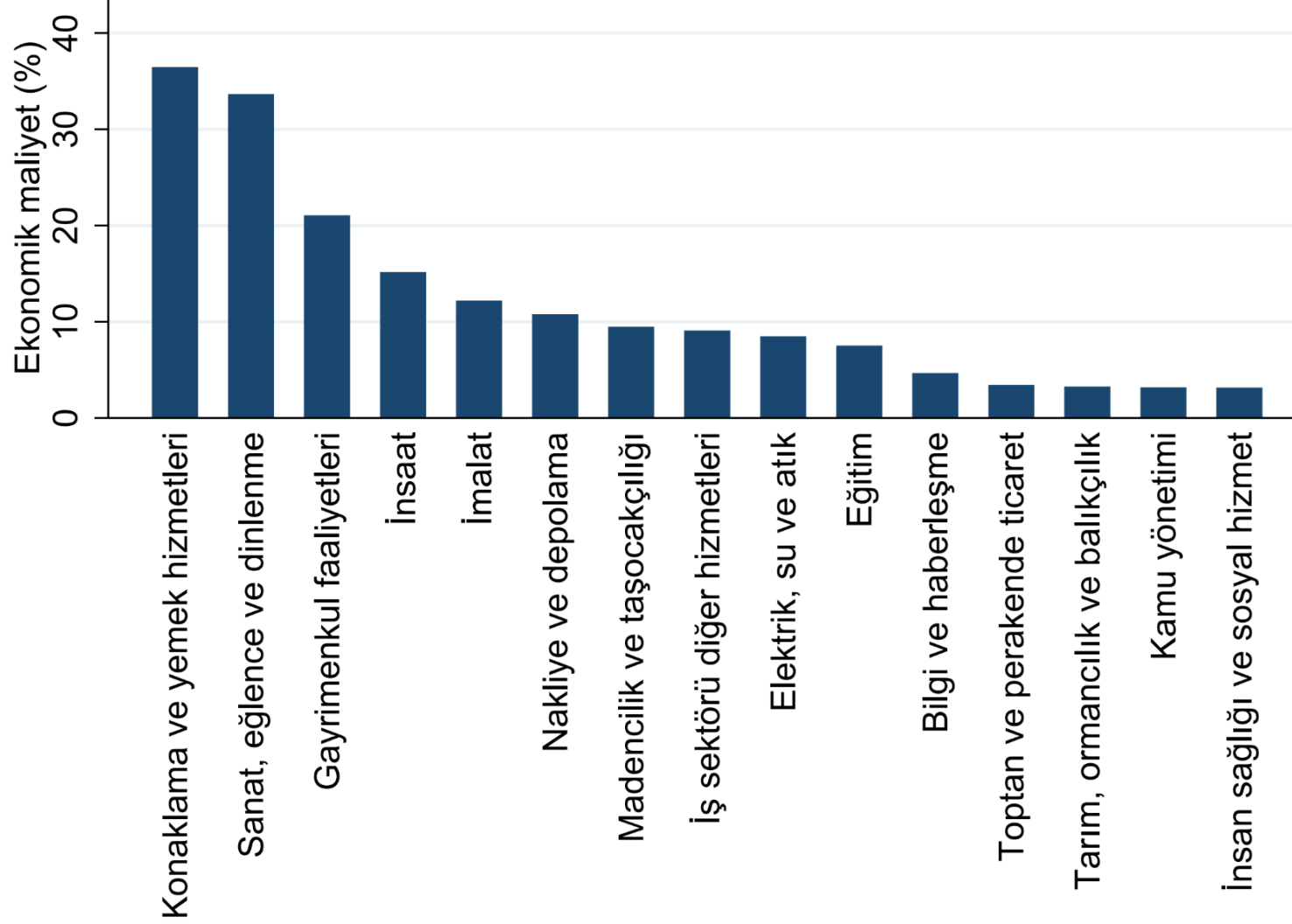
Temel bulgular

- Ekonomi üzerinde en az hasar, ülke çapında uygulanacak yaklaşık 40 günlük tam karantina uygulaması ile mümkün
  - Süre ne kadar kısalsa ekonomik maliyet de o kadar düşüyor
- Mevcut uygulama tam karantinaya yaklaştıkça ekonomik maliyet azalıyor.
  - İnsan hayatı ve ekonomi arasında seçim yapmak gerekmiyor
- Alternatif karantina senaryolarının GSYH cinsinden maliyeti şöyle:
  - Hiçbirşey yapılmadan virüsün doğal süreci ile yayılıp ömrünü tamamlaması ya da şu anki uygulamaya benzer bir kısmi karantina uygulaması durumunda **GSYH cinsi maliyet yüzde 10 civarında.**
    - Ancak virüs doğal akışına bırakılırsa can kaybı çok artıyor (hesaplarımıza dahil değil)
  - Çin'deki uygulamaya benzer bir tam karantina uygulaması durumunda **GSYH cinsi maliyet yüzde 5.8**
    - OECD yüzde 4.8 ile 8.1 arası bir yıllık daralma bekliyor
  - Bu maliyetin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi çeyreklik yüzde 15 üzerinde bir daralma

Kısmi karantina senaryosunda en çok etkilenen sektörler

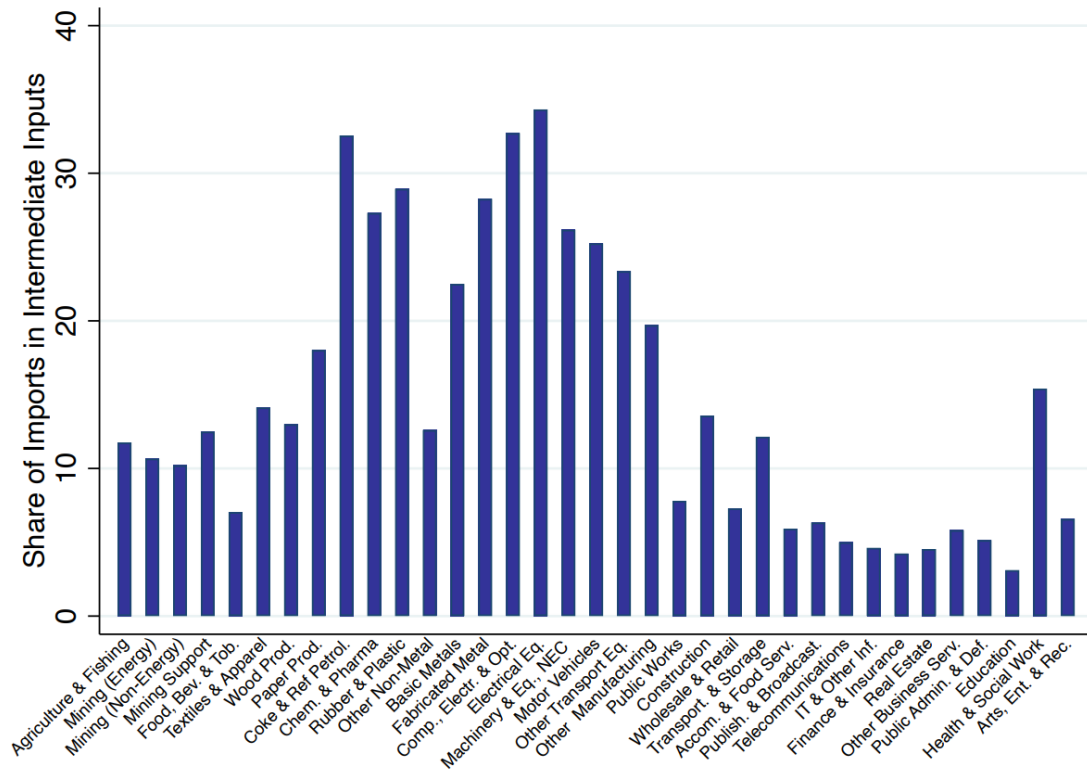
Sektörel Maliyetler

- Dış dünyaya bağımlılığı yüksek olan sektörler tedarik zincirindeki aksamalar (arz tarafı) ya da dış talepteki azalma nedeni ile olumsuz etkileniyor
- **İhracat Pazarlarımız**
  - Euro Bölgesi (-9.1 to 11.5%)
  - İngiltere (-11.5% to -14 %)
  - ABD (-7.3% to -8.5 %)
  - İsrail (-6.2 % to -8.3%)
- **İthalat Pazarlarımız**
  - Rusya (-8% to -10%)
  - Çin (-2.6% to -3.7%)
  - ABD (-7.3% to -8.5 %)
  - Hindistan (-3.7% to 7.3%)

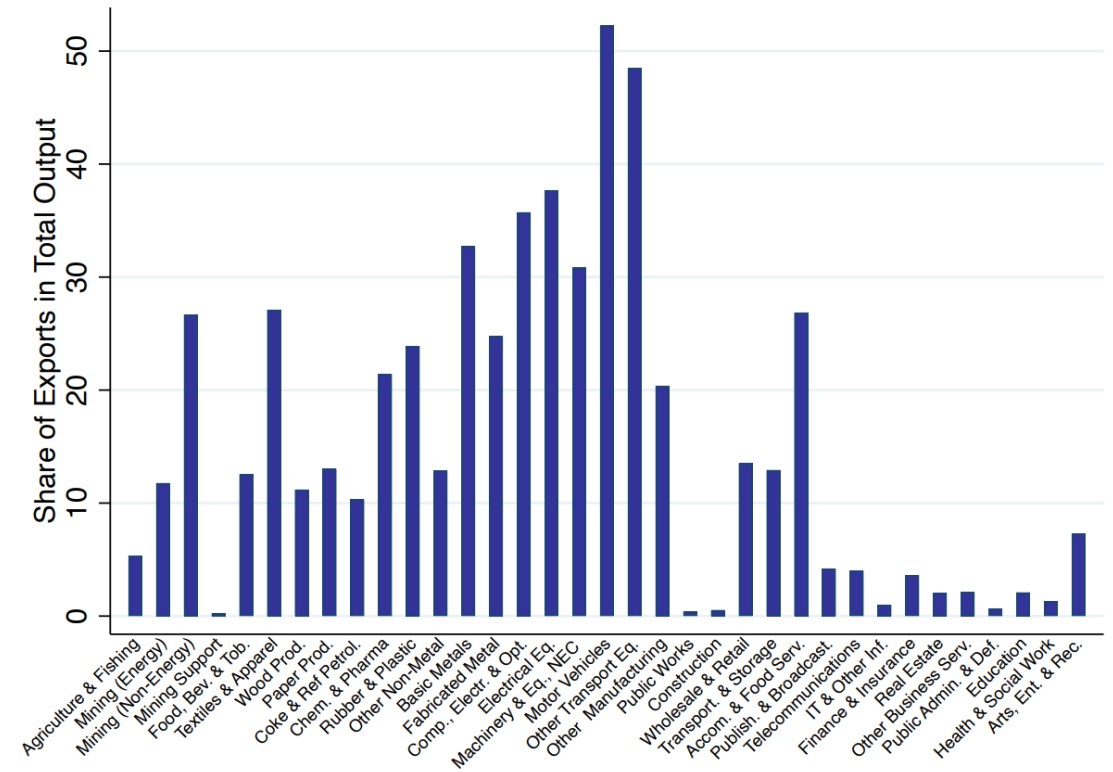

Dış Dünyaya Bağımlılık (Girdi-Çıktı Tabloları)

(a) Import Share in Intermediate Inputs

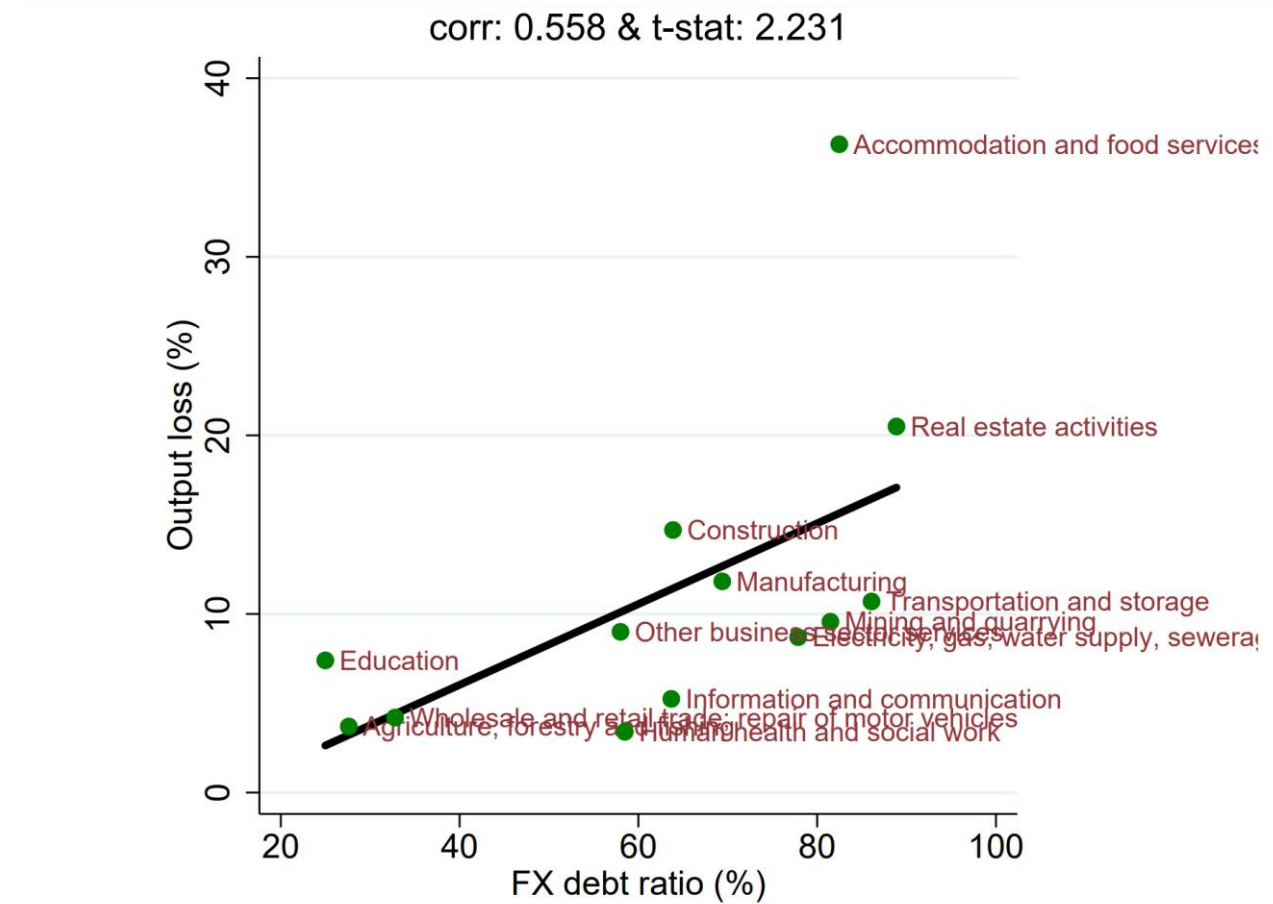

(b) Export Share in the Output

COVID-19 dönemindeki ekonomik hasar ve dış borç ilişkisi

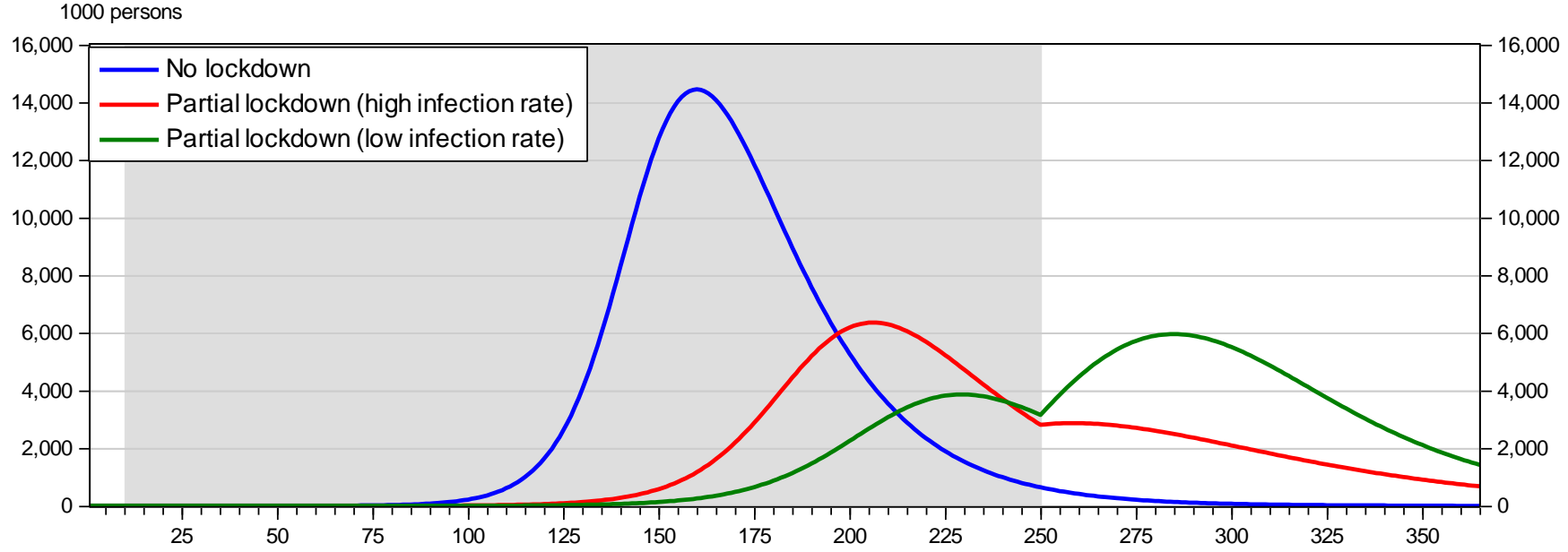
Geliştirilen Politikalar

- COVID-19 döneminde geliştirilen politikaların hedefleri:
  - Kredi akışını canlı tutup firmaların gelir akışındaki bozulmayı ve istihdam kaybını hafifletmek
  - Transfer ödemeleri ile izolasyon altında gelir kaybı yaşayan kitlelerin mağduriyetini engellemek
- Türkiye'nin açıkladığı paket GSYH'nin yüzde 5'i civarında
  - Paket içinde doğrudan transfer ödemelerinin payı da yaklaşık yüzde 5 (12 milyar TL)
- Kalıcı hasarın engellenmesi için ikinci fazda kredi genişlemesine dayalı para politikasından ziyade hedefli harcamalarla maliye politikasının devreye girmesi bekleniyor

İleriye yönelik riskler

- Ekonominin prematüre bir şekilde açılması ikinci dalga riskini artırıyor
- İkinci dalganın vereceği ekonomik hasar yüksek
  - Vaka sayıları arttığında tüketici güveni geri gelmiyor ve talep zayıf kalıyor
  - Bu nedenle iş yerleri açılrsa da arzu edilen ekonomik toparlanma gelmiyor
- Global çapta bir ikinci dalga global koordinasyolu izolasyon önlemleri gerektirebilir

- Yayılma hızını azaltmak, ikinci dalga riskini artırıyor

İleriye yönelik riskler: Kalıcı hasar?

- Resesyona süresinin uzaması kalıcı hasar riskini artırıyor
  - İşsizlik süresinin uzaması beşeri sermayeyi yıpratıyor
  - Belirsizlikler yatırım iştahını köreltiyor
    - Salgına dair belirsizlikler
    - Mevzuat değişiklikleri
  - Ticaret ve tedarik zincirinde hasar

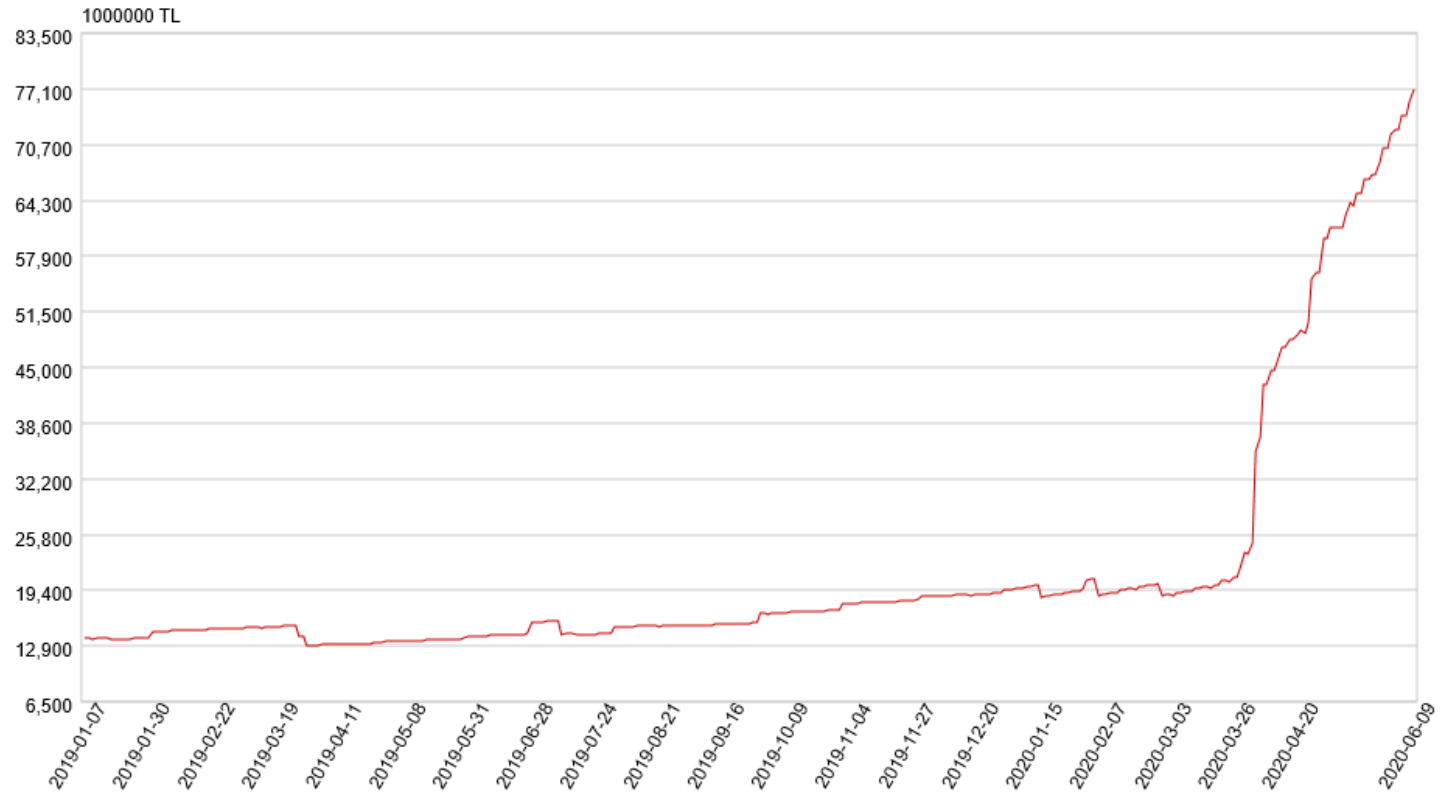
İleriye yönelik riskler: Miktarsal Genişleme (QE)

- Gelişmiş ülkelere ilave olarak gelişmekte olan ülkeler de QE kervanına katıldı
- QE programlarında şeffaflık olmayışı enflasyonist riskleri artırır
  - Enflasyonist riskler bu seneki düşük talep nedeni görece daha düşük
  - Buna rağmen Haziran ayı enflasyon rakamı endişe verici (Arz Etkisi)
    - Tedarik zincirine daha bağlı olan sektörler (Ulaştırma)
    - Dış borcu yüksek olan sektörler (Lokanta ve oteller, ulaştırma)
    - «Beklenti etkisi ile kısmi fiyatlama»
- Gelecek sene talepteki artışla beraber enflasyonist baskılar çok daha belirgin olacaktır

Securities Holdings of CBRT

TURKEY DATA MONITOR

Yapılması gerekenler (1)

- QE ile piyasaya sürülen likiditenin döviz girişi ile desteklenmesi gerekiyor
  - Bu sene ödenmesi gereken \$169 milyar TL'lik bir dış borç var
  - Bunun içindeki \$20 milyar civarındaki finans dışı sektör borcu kritik
    - TCMB net rezervleri \$30 milyar civarında.
    - Swaplarla gelen rezervler \$50 milyar civarında
- QE'nin iletişiminin iyi yapılmaması, çıkış stratejisine dair bir plan ve programın telaffuz edilmemesi ileriye yönelik monetizasyon algısını ve enflasyonist riskleri artırıyor
- COVID-19 öncesinden gelen düşük kredibilite işleri daha da zorlaştırıyor
- 2001 sonrasında uygulanan politikalar yol gösterebilir
  - TCMB, GSYH'nın yüzde 8'ine yakın tahvil alımı yaparken enflasyon düştü
  - Likidite ihtiyacı sona erince para sistemden şeffaf bir şekilde çekildi

Yapılması gerekenler (2)

- Kaynakların etkin dağılımını sağlayacak reformlar
- İş ortamını destekleyecek tedbirler
- Öngörülebilir kurallar
- Serbest piyasa kurallarından taviz verilmemesi
- Kurumsal güvenilirlik ve bağımsızlık
- Şeffaflık